

ДО ПРОБЛЕМИ ТВОРЧОГО ПІДХОДУ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

викл. Людмила Борисівна Калюжна
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького
м.Черкаси, Україна

Втілення програми інтеграції України в європейський культурний та економічний простір значною мірою залежить від розвитку здатності її громадян вільно спілкуватись іноземними мовами, трансгресувати в полікультурному мовному середовищі, адаптуватись до мінливих умов життя в багатокультурному середовищі. За таких умов особливої актуальності набуває потреба підготовки спеціалістів-філологів перекладачів, у яких вільне володіння іноземними мовами ґрунтоване на творчому підході до виконання перекладацьких завдань, інноваційності застосованих методик та відповідності запитам «плинної сучасності».

О.Ребрій вважає, що сучасний перекладач має володіти «широкою поглядом, здатністю підійти до явища з різних боків, готовністю до сприйняття пояснень, що взаємно перехрещуються, уникаючи при цьому безсистемності, еклектики та плутанини» [3;36]. Ним запропоновано три сучасні концепції творчості у перекладі – мовоцентричну, текстоцентричну та діяльнісноцентричну.

Згідно з мовоцентричною концепцією базовою метою перекладу є гарантування повноти відтворення змісту, який виражений засобами мови, з якої перекладають. Переклад у такому випадку аналізується на рівні відповідності мови перекладу мові оригіналу і перекладач не вважається активним учасником процесу. А. В. Федоров зводить перекладацьку діяльність у такому ключі до «встановлення відповідності між одиницями вихідного тексту та тексту перекладу, що створюється на його базі, інакше кажучи, одиницями двох різних мов» [5; 137]. Творчий вибір викладача обмежується наявністю чи відсутністю еквівалентів. Залежно від наявності чи відсутності еквівалентів труднощі перекладу поділяють на категорії за рівнями мови: 1) фонетичні / фонографічні та параграфічні; 2) морфологічні; 3) лексичні (певний клас / тип / категорія лексичних одиниць); лексико-семантичні (особливості вживання лексичних одиниць у переносному сенсі / вторинна номінація); 5) синтаксичні; 6) текстові; 7) жанрові. [3; с. 107]).

У текстоцентричній концепції створення похідного самостійного тексту є головною метою перекладу. При аналізі перекладу до уваги береться відповідність оригінального тексту текстові, створеному перекладачем. Перекладач вважається джерелом креативної інтерпретації [3; 82].

Діяльнісноцентрична концепція творчості зосереджує увагу не на вербальних/комунікативних/культурних/естетичних тощо складових процесу перекладу і не на тексті перекладу як його результаті, а на свідомості самого перекладача, в якій відбуваються процеси лінгвокреативного мислення. У такому підході перекладач вперше позбувається свого «фонового» статусу, перетворюючись на впливового творця[3; 437].

Н. Бевз дає визначення перекладацької праці в контексті філософського вчення Г. С. Сковороди як «спорідненої праці» – спільної творчості представників різних культур, які об'єднані спільними етичними цінностями [1; 9]. Згідно з поняттям Г. С. Сковороди про творчий характер перекладу в рамках «практичної філософії», перекладачів можна поділити на дві категорії: перекладач-букваліст та перекладач-тлумач [там само]. Перекладацька діяльність на обмежується лише заміною однієї знакової системи іншою, підбором певних лексичних одиниць та граматичних структур, а й служить чинником реалізації креативного потенціалу перекладача, способом самореалізації та саморефлексії («кожний вчинок людини набуває характеру філософського судження про життя, пов'язаного з ним загального ставлення до життя» [4;531].); створений ним переклад є водночас наслідком та джерелом міжмовного та міжкультурного обміну інформацією.

У контексті досліджень А. Федорова переклад визначений як процес, що відбувається у формі психічного акту і полягає у тому, що мовленнєвий твір, який виник однією – вихідною мовою, створюється знову іншою мовою – мовою перекладу, і в результаті такого створення виникає новий мовленнєвий твір [5;13]. На основі такого визначення переклад вважається актом творчості, а створений текст – творчим здобутком перекладача. Процес перекладу є відповідно креативним процесом пошуку нестандартних способів розв'язання проблем перекладу, реалізації здібностей перекладача, навичок перекладацької діяльності, репрезентації особистісних та суспільних цінностей.

Психологи стверджують, що ефективність підбору та використання лексичних одиниць у безпосередньому спілкуванні та при виконанні перекладу передовсім залежить від ситуації, в якій вони використовуються, від емоційного стану людини та особливостей функціонування системи «психологічних захистів», які зумовлюють помилки у використанні певної лексики, забування та витіснення певної інформації [2]. Має місце кореляція між силою впливу твору, який перекладається, на емоційний стан людини та реалізованою можливістю найточніше передати авторський зміст та висловити власну думку. Безумовно, що точність переданого змісту сприяє подоланню мовленнєвого бар'єру та культурних розбіжностей між автором та читачем, а також успішному збагаченню словникового запасу самого перекладача.

Значний вплив сюжету художнього твору на перекладача та читача пояснюється можливістю задоволення особистісних, часом несвідомих, запитів. Кожен художній твір від вірша до роману знаходить свій відгук лише у певного читача, оскільки або перекликається з певними подіями його життя, або проявляє емоційний стан людини чи дозволяє зняти емоційну напругу через ідентифікацію з кимось із персонажів, співпереживання, катарсис [6].

Роль перекладача у міжкультурному спілкуванні не зводиться лише до ретрансляції певних авторських змістів, вона передбачає професійну діяльність на засадах свободи вибору, розвитку та реалізації творчого начала, високим ступенем суб'єктивного переосмислення і представлення матеріалу. Перекладацька діяльність виступає засобом самопізнання, саморефлексії та самотворення особистості перекладача, тобто є складовою частиною життєтворчості особистості.

Література

1. Бевз Н. В. Переклад як культурний феномен: герменевтико-комунікативний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.04 «Філософська антропологія, філософія культури» / Н. В. Бевз. – Харків, 2010. – 20 с.
2. Никольская И. М., Грановская, Р. М. Психологическая защита у детей — Москва: Речь, 2006. — 342 с.
3. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : [монографія] / О. В. Ребрій. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.
4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2003. – 713 с.
5. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) : учеб. пособие [для институтов и факультетов иностр. языков] / А. В. Федоров. – [5-е изд.]. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ ; М. : ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с.
6. Фрейд З. О клиническом психоанализе. Избранные сочинения. — М.: Медицина, 1991. — 288с

ФАЛЬШИВИ ДРУЗИ ПЕРЕКЛАДАЧА

студентка **Марія Олегівна Картузова**
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Дніпропетровська обл., Україна

Слова, які асоціюються або ототожнюються в мові джерела та в мові перекладу у зв'язку з подібністю в плані вираження, а в плані змісту або за вживанням неповністю відповідають або навіть повністю не відповідають одне одному, отримали у французькому мовознавстві назву «*faux amis du traducteur*» – «фальшиві (хибні) друзі перекладача». Цей термін закріпився в англійському («*translator's false friends*»), а також українському і російському мовознавстві.

У широкому сенсі фальшиві друзі перекладача (ФДП) є проявом психолінгвістичного змішання мов, а саме – інтерференції, тобто уподібнення в мовній свідомості нерідної мови побудови рідної, часткового ототожнення і змішання двох мовних систем, що веде до помилок у мовленні іноді на одній, а іноді на обох мовах. Багато з них пов'язано із специфікою використання англійських слів у різних англійськомовних країнах. Наприклад, термін *gasoline* у Великій Британії позначає *газолін*, а в США – *бензин* [3].

Серед причин виникнення ФДП у сфері науково-технічної термінології Е.Ф.Скорородько визначає основні:

1. Використання однакових слів у різних мовах при утворенні термінів шляхом переносу назви;
2. Асоціації первинного значення зі схожими ознаками різних об'єктів термінування;
3. Надання переваги в різних мовах різним сторонам змістової структури міжнародних термінів.